

УДК 82.091'111'161.1

КОЗІЙ Ольга – кандидат філологічних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, Донецький державний університет внутрішніх справ, вул. Велика Перспективна, 1, Кропивницький, 25000, Україна (olykaaaa@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9478-9502>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2022.51.8>

Бібліографічний опис статті: Козій, О. (2022). Особливості втілення концепту КРИЛА в літературі (на матеріалі творів зарубіжних і українських письменників). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія», 51*, 64–69, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2022.51.8>

ОСОБЛИВОСТІ ВТІЛЕННЯ КОНЦЕПТУ КРИЛА В ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ ЗАРУБІЖНИХ І УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ)

Анотація. У статті на прикладі образу крил простежено зміни у сприйнятті концептів з архетипним підтекстом. Зниження в індустріальному світі уваги до людини як носія внутрішнього багатства призводять до зникнення віри в надприродне, знецінення поняття високого призначення особистості, її духовного потенціалу.

У більшості світових культур людська уява створила істот з крилами як утілення одвічного потягу до польоту, до неба, до вершин духовності. Давньогрецькі Ерос та кінь Пегас, біблійні янголи, ельфи в п'єсах В. Шекспіра та казках Г. Андерсена уособлюють відповідно кохання, творче натхнення, добрі вісті, Боже благословення й красу та тендітність природи.

Переоцінка пріоритетів у культурі ХХ століття спричинилася до зміни акцентів у трактуванні цього символу. Тож спробуємо простежити особливості втілення концепту КРИЛА в прозових і поетичних творах української та зарубіжної літератур. Зіставимо портрети, причини з'яви та смислове наповнення образів крилатих істот у двох творах яскравого представника магічного реалізму Г. Маркеса («Сто років самотності»; «Стариган з крилами»), в оповіданні видатного фантаста Г. Уеллса «Дивовижні відвідини», баладі шістдесятника І. Драча «Крила» та однойменному оповіданні неореаліста А. Дімарова «Крила».

На прикладі образу крил ми простежили, які зміни в сприйнятті концептів з архетипним підтекстом внесли філософські течії та літературний процес ХХ століття. Зниження уваги до людини як носія внутрішнього багатства в індустріальному світі призводить до зникнення віри в надприродне, знецінення поняття духовного потенціалу. Надприродні істоти в проаналізованих творах, потрапляючи в світ людей, нашоувхуються на стіну нерозуміння й страху, а коли дивовижні зміни відбуваються зі звичайними людьми, то вони або самі, не маючи сили знести тягар обраності, стинають власні крила, або ж стають добровільними пацієнтами чи жертвами лікарів і невігласів-вандалів.

Ключові слова: крила, янголи, духовний потенціал, філософський символ, гуманістична спрямованість.

KOZII Olha – Associated Professor, Ph.D., Donetsk State University of Internal Affairs, 1, Velyka Perspectyvna Str., 25000, Ukraine (olykaaaa@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9478-9502>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2022.51.8>

To cite this article: Kozii, O. (2022). Osoblyvosti vtilennia kontseptu KRYLA v literaturi (na materialii tvoriv zarubizhnykh i ukrainskykh pysmennykiv) [Features of the implementation of the wing concept in literary and artistic texts (based on the materials of the works of foreign and Ukrainian writers)]. *Problemy*

humanitarnych nauk: zbirnyk naukovych prats Drohobyskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriya "Filolohiia" – Problems of Humanities. "Philology" Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 51, 64–69, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2022.51.8> [in Ukrainian].

FEATURES OF THE IMPLEMENTATION OF THE WING CONCEPT IN LITERARY AND ARTISTIC TEXTS (BASED ON THE MATERIALS OF THE WORKS OF FOREIGN AND UKRAINIAN WRITERS)

Summary. *On the example of the image of wings, changes in the perception of concepts with archetypal connotations can be traced. Decreased attention to man as a bearer of inner wealth in the industrial world leads to the disappearance of faith in the supernatural, devaluation of the concept of a higher purpose and spiritual potential.*

In most world cultures human imagination created creatures with wings as the embodiment of the eternal desire to fly, to the sky, to the heights of spirituality. Ancient Greek Eros and the horse Pegasus, biblical angels, elves in W. Shakespeare's plays and H. Andersen's fairy tales represent love, creative inspiration, good news and God's blessing, and the beauty and fragility of nature, respectively.

The revaluation and devaluation of priorities in the culture of the 20th century leads to a change in emphasis in the perception of this symbol. We will try to trace the peculiarities of the implementation of the concept of wings in works of Ukrainian and world literature, prose and poetry. Let's compare the portraits, the reasons for the appearance and the meaningful content of the images of winged creatures in two works of a bright representative of magical realism by H. Marquez (the novel "One Hundred Years of Solitude" and the short story "The Old Man with Wings"), the story of the outstanding fiction writer H. Wells "The Amazing Visit", the ballad of I. Drach "Wings" and the story of the neorealist A. Dimarov "Wings". The work of H. Wells was written in 1895, but we include it in the same era as other works, since we consider the 20th century not according to the calendar, but from the point of view of the philosophy of alienation prevailing at that time. These trends emerged at the end of the 19th century together with a number of scientific discoveries, and gained particular sharpness in the art of the second half of the 20th century.

Key words: *angels, wings, spiritual potential, philosophical symbol, humanistic orientation.*

Актуальність проблеми. У більшості світових культур людська уява створила істот з крилами як утілення одвічного потягу до польоту, до неба, до вершин духовності. Давньогрецькі Ерос та кінь Пегас, біблійні янголи, ельфи в п'єсах В. Шекспіра та казках Г. Андерсена уособлюють, відповідно, кохання, творче натхнення, добрі вісті та Боже благословення й красу, тендітність природи. Словник символів визначає крила як утілення швидкості, емоційного піднесення, сильного бажання, свободи тощо (Уэллс, 1964).

Звичай малювати янголів з крилами виник приблизно в VI ст. н. е. й має за основу класичні образи провісників богів. В історії мистецтва крилаті істоти пов'язані з богом грецької міфології, посланцем богів Гермесом, крилаті сандалії та шолом якого одягав герой Персей; богом сну Гипносом і його сином Морфеєм; богинею Немезидою й Гар-

піями. Крилаті змії та дракони поєднують у собі земну й небесну сили (Тресилдер).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджуючи українську поезію, М. Комариця простежує такі особливості українського символу КРИЛА, як прагнення тілесного перетворення, поривання Духа, пробудження й прозріння, підкреслюючи в такий спосіб християнську основу образу (Комариця, 2004).

Переоцінка пріоритетів у культурі ХХ століття привела до зміни акцентів у трактуванні цього символу. Проблема крилатості та безкрилості людини хвилювала й продовжує хвилювати митців різних епох. Образ крил є в поезіях Лесі Українки, Б.-І. Антонича, Яра Славутича, О. Стефановича, В. Симоненка, Ю. Сегеди, Світлани-Майї Залізняк, Б. Олійника, І. Драча, а також у віршах зарубіжних поетів – Ш. Бодлера, С. Гарнера. Цей симво-

лічний образ у творах різних поетів має різні значення. Так, образ крил наскрізний у поезії В. Симоненка. Це любов матері, її турбота, ніжність, лагідність, вболівання за долю сина.

Питання крилатості людини досліджують у своїх працях Т. Марчук, М. Комариця, В. Калашник, Г. Віват та інші.

Мета статті – дослідити особливості втілення в літературі ХХ ст. концепту КРИЛА як уособлення великого духовного потенціалу людини.

Основними завданнями дослідження є а) простежити способи тлумачення образу-символу з позицій літератури магічного реалізму, неореалізму та неоромантизму; б) виявити особливості втілення його смислового навантаження в ліричних та прозових творах.

Виклад основного матеріалу. Письменники по-різному вмотивовують з'яву крилатих істот (із усіх згаданих творів лише Г. Уеллс від самого початку розставляє всі крапки над «і», називаючи свого персонажа янголом). Проте янгол у «Дивовижних відвідинах» – не Божий посланець і провісник благодаті чи великої біди, а мешканець паралельного світу. Г. Уеллс обстоює думку про сні як паралельну реальність, а сам процес сновидіння презентує як надзвичайно нестабільний, хиткий прохід між двома світами. Для дивного гостя вимір, у якому живуть люди, – країна снів, а люди й тварини – такий же витвір уяви, як для нас янголи, грифони, дракони та інші міфічні істоти. Автор не надає образу головного персонажа біблійного звучання, бо Янгол, якого не посвячено в таємниці (містером Янголом називають його ті, що не бажали бути до неї долучені), не проповідує церковної (саме церковної, а не християнської) моралі.

У магічно-реалістичному світі Г. Маркеса немає жодного пояснення причини з'яви «янголів». Вони зображені письменником і сприймаються героями як явище цілком природне, хоч і не таке вже частотне, тому й викликають острах та упередження, огиду й гіркий сміх. Крила, якими чи то огорожений, чи покараний герой І. Драча, – усього лиш частина художнього світу поета. З'ява їх є порушенням звичного перебігу подій: «Був день як день, і раптом – непорядок» (Драч, 1991, с. 42).

Автор «Ста років самотності» в образах незвичайних істот переплітає іронічні й болісно-співчутливі відчуття. Мертвий «захирілий янгол» (Драч, 1991, с. 42) у хроніці Г. Маркеса викликає співчуття. Перші використані письменником портретні деталі викликають огиду й жаль у ставленні до цього епізодичного персонажа: він зраний, тіло його «вкрите грубою, обліпленою кліщами шерстю та струпами» (Драч, 1991, с. 42). Подальші штрихи змінюють ракурс погляду на дивну істоту, ускладнюють смислове навантаження: «У нього були чисті й тонкі руки», що вказували внутрішню вишуканість разом із «великими похмурими очима» (Маркес, 1986, с. 332). Трагізму постаті додають «мозолясті кукси, посічені рубцями – залишки *потужних* крил, які, ймовірно, були відсічені сокирою дроворуба» (виділення – К. О.) (Маркес, 1986, с. 332). Символ обрубаних крил використовує також І. Драч, пор.: «... снилося небо порубаним крилам» (Драч, 1991, с. 42). У творі Г. Маркеса природний дар (і водночас перевага), здатність літати знищені ззовні. Дикість та вандалізм виявляються сильнішими за побожне поклоніння.

«Дивного птаха», як від початку називає Янгола Г. Уеллс («Дивовижні відвідини»), світ людей зустрічає неприязно. Знаково, що Янгола підстрелив священник, прийнявши за невідомий науці вид. Людина, що має поклонятися величі сотвореного Богом світу, знищує його творіння, щоб набити тирсою і назавжди запанувати над ним. Письменник уводить у нарацію іронічну вставку про колекціонерів та їхній сумнівний «внесок» у розвиток мистецтва. Англія в такому разі, каже Г. Уеллс, «була б сповнена рідкісних птахів» та інших дивовижних істот. Та «колекціонер успішно запобігає цьому, або знищуючи все власною рукою, або ж сплачуючи шалені гроші й тим підштовхуючи простих людей до знищення всього незвичайного, що лиш з'являється» (Уеллс, 1964). Дива Господні колекціонер потім набиває тирсою. У подальшому письменник поглиблює цю метафору, надаючи їй значення 'підпорядкування хибним ідеям'. Під час зустрічі Янгола зі Шляхетним Волоцюгою останній каже про «напихання» як основний сенс людського буття, і не тільки

в маленькому селищі. Цей незалежний від суспільної думки і байдужий до неї філософ викладає свою позицію у формі розгорнутої метафори: оповідаючи про піддослідних жаб, яким вівісектори замість мозку набивають голову тирсою, він описує таке ж «набивання» людей нісенітницями в «Народному училищі».

Істота в романі Г. Маркеса стає жертвою людського страху перед невідомим. Схоже створіння в його оповіданні «Стариган з крилами» – це яскравий приклад знущання над дивом. Іронічно-гротесковим є ставлення письменника як до селян, так і частково до самого старигана з крилами. У портреті персонажа поєднуються ноти співчуття до старої й немічної людини (бо був «одягнений як жебрак, череп ... лисий, як коліно, рот беззубий, як у старезного діда» (Маркес, 2002, с. 313)) та іронічно-гідливого ставлення, позаяк «ангел» мав «півнячі крила, обскубані та брудні» (Маркес, 2002, с. 313). Таке порівняння зі старим брудним півнем надає дивній істоті «кумедного й неприродного вигляду» (Маркес, 2002, с. 313). Християнська готовність до покори в оповіданні також стає об'єктом гіркої іронії автора, оскільки він порівнює «янгола» з дворяною, що байдуже й «покірливо ... терпить усі ... примхи і витівки» (Маркес, 2002, с. 17).

Дядько Кирило з твору І. Драча від самого початку сприймає крила якщо не як кару, то як зайвий непотріб. Високе призначення дару увиразнює епітет «синій» – він пов'язує Кирила з небом:

«На сонці закипіли сині крила.

Голодні небом випростались туго,

Ковтали з неба синє мерехтіння»

(Драч, 1991, с. 42).

Та поет підкреслює неготовність дядька до такої своєї нової якості:

«А в дядька в серці – туга,

Авдядька в серці – тіні» (Драч, 1991, с. 42).

Не зрозумівши високого призначення крил, дядько обрубав їх. Поет наголошує на величчї покликання людини, невідворотності визначеної їй небом долі, бо ж крила відростали знов і знов. Відрубаними крилами герой вкриває хату та продає їх обділеним музою поетам, цим увиразнюючи перемогу меркантильності.

Постать «Дивного птаха» у творі Г. Уеллса, з одного боку, відповідає створеному людською уявою образу янгола як надзвичайно вродливої крилатої істоти, а з іншого – портрет персонажа заперечує стереотипне трактування білого кольору як ознаки святості. Юнак у творі англійського фантаста має барвисті, райдужні крила, а білий колір у розмові з Вікарієм називає пустим.

Особливо драматично мотив окриленості звучить в оповіданні А. Дімарова «Крила». На противагу Г. Маркесу, котрий пише про дивну, на час оповіді вже мертву істоту (роман «Сто років самотності») чи про таку, що мешкає серед людей (оповідання «Стариган з крилами»), український письменник розповідає про реального хлопця, у якого з'яву крил спричинила пережита трагедія і який втратив їх через міщансько-меркантильні страхи тещі.

У «Дивовижних відвідинах» Г. Уеллс не раз торкається теми можливої втрати крил. Розповідаючи про зустріч Янгола з Вікарієм, письменник акцентує увагу на змінах у зовнішності гостя після зіткнення з реаліями світу людей, єдиною реакцією яких на незвичайне є агресія: обличчя героя одразу зблідло, биття крил припинилося, переливи фарб потьмяніли, «мінливі кольори зламаных крил згасли, злившись в однорідний тьмяно-сірий» (Маркес, 2002). Поранення хлопця є логічною (для художнього світу твору) причиною нездатності літати. Тож, ніби піддаючись фізичним законам нашого світу, герой твору поступово «олюднюється» – починає відчувати біль і голод. Зовнішнє маскування відбувається через бажання Вікарія приховати справжню природу свого гостя, і прекрасна неземна істота в мішкуватому одязі священника стає подібною до горбатого каліки. Піддаючись як фізичним, так і морально-етичним обмеженням світу людей, крила Янгола втрачають силу. «Цей світ, – з гіркотою говорить він, – затягує мене і готовий поглинути. Крила мої всохли й стали непотребом. Скоро я буду не що інше, як лише калікою; і я постарію, і схилюся перед болем, і помру» (Маркес, 2002).

У розумінні А. Дімарова крила не потворність чи атавізм, що викликає водночас жаль і огиду (як у Г. Маркеса), а навпаки, одна з рис ідеалу, принаймні зовнішнього.

Адже Яринці, захопленій прекрасною статурою невідомого юнака, крила метелика, що з'явилися з-під сорочки, видалися надзвичайно гарними. Вони аніскільки не псували зовнішності хлопця, виглядали цілком органічно. Їхня прозорість – то символ внутрішньої чистоти героя, зв'язку з вищими силами, Вселенськими ідеями руху, тому й описує їх автор як «велетенські ..., такі тонкі й прозорі, що крізь них видно було всі зірки й просвічував місяць» (Дімаров, 1988, с. 175). Крила Юрка – це і частина його ества, і своєрідний янгол-охоронець, що має власну свідомість, живе власним життям: «Вони (крила) тремтіли, переливались веселкою, звали до руху, до лету» (Дімаров, 1988, с. 187). Органічність та природність крил у хлопця письменник доводить, викладаючи історію їхньої з'яви. Це своєрідний катарсис, очищення болем втрати, адже з'явилися вони після трагічної загибелі батьків і усвідомлення власного духовного потенціалу, внутрішньої сили і світла, самодостатності й віри в краще в собі, у власні сили: він «знав, що обов'язково полетить [...]. Не міг не полетіти!..» (Дімаров, 1988, с. 186).

Письменник підкреслює невинуватість виникнення почуття між Яринкою та Юрком. Фантастична сюжетна лінія антиципована яскравою метафорою лету, до якої вдається автор, розповідаючи про Яринку. Дівчина відчуває сили природи й різні стихії. Після купання в морі героїня відчувається надзвичайно піднесено: взявши енергію від води, прагне долучитися до легкості повітря, прагне лету. Тому їй «весь час здавалося», що «ось вона махне руками й злетить у повітря» (Дімаров, 1988, с. 168).

Авторові оповідання болить знущання над природою окриленості. Твір композиційно складається з чотирьох розділів. Перший і найбільший – то розгорнута історія знайомства молодих людей, історія виростання крил. Другий розділ містить лише три коротких речення, кожне з яких подане з абзацу. У кожному абзаці сконцентровані роки життя, сірого й беззмістовного існування в традиційному світі людей, а не легковажних метеликів:

«І вони пошлюбались.

І нажили двох дітей.

І щасливо живуть ось уже восьмий рік» (Дімаров, 1988, с. 190).

Третій розділ, мов луна перегукується із останнім реченням другого. А. Дімаров питає – чи то в себе, чи в читачів, а чи в героїв свого твору: «Щасливо?» (Дімаров, 1988, с. 190).

На відміну від героя Г. Уеллса, якому кохання повертає крила й внутрішню силу, Юрко із оповідання А. Дімарова втрачає даний долею потенціал. Янгол (Г. Уеллс «Дивовижні відвідини»), рятуючи кохану, кидається у вогонь. Замкнені у своєму нудному світі, жителі селища вирішили «поховати» саму згадку про Боже диво, поклавши в землю згоріле опудало та поставивши зверху два хрести. Для них зручніше було думати про те, що каліка та служниця загинули на пожежі. Лише двоє людей – Дерган Недоумок та маленька Хетті – відчули й побачили те, що сталося насправді. Перший, якого обивателі вважали блаженним та несповна розуму, почув дивовижні звуки музики, а дівчинка побачила дві крилаті фігури. Письменник показує спільні риси у світобаченні тих, хто відрізняється від загалу, підкреслює чистоту й незатьмареність світосприйняття дитини.

Розділ третій – то історія втрати крил. Налякана тим, чого вона не розуміє й не може пояснити, теща познушалася з Божого дива й наполягла на операції. Остання частина твору також є «звітною». У ній письменник розповідає про життя подружжя після обезкрилення. Стислість оповіді суголосна життєвій пустотою. Поетичність природи Юрка, зруйнована разом з крилами, не пропала цілком. Рубці від крил (саме рубці, а не крила) – ніби атавізм, залишкові явища справжньої душі. На відміну від З. Фрейда, котрий тлумачить польоти вві сні лише як вияв нереалізованого сексуального потягу, для А. Дімарова вони ніби підсвідома згадка, ефект дежавю. Письменникові болить загублений потенціал, тому й після втрати крил героїня «коли й літав, то лише вві сні. Та й то рідше й рідше» (Дімаров, 1988, с. 202).

Цей мотив звучить у вірші І. Драча «Крила», хоч поет відмежовує свідомість власника крил від них самих. Для дядька Кирила дар обертається тягарем, він ладен його позбутися, аби жити, як усі, тоді як «порубаним крилам» (Драч, 1991, с. 42) сниться небо; це мовби сам Бог сумує, що знехтували його великою милістю.

Висновки та перспективи дослідження. На прикладі образу крил ми простежили, які зміни в тлумачення концептів з архетипним підтекстом внесли філософські течії та літературний процес ХХ століття. Зниження в індустріальному світі уваги до людини як носія внутрішнього багатства призводить до зникнення віри в надприродне, знецінення поняття духовного потенціалу. Надприродні істоти в проаналізованих творах, потрапляючи в наш світ, наштовхуються на стіну нерозуміння й страху, а коли дивовижні зміни відбуваються зі звичайними людьми, то вони або самі, не маючи сили знести тягар обраності, стинають власні крила, або ж стають добровільними пацієнтами чи жертвами

лікарів і невігласів-вандалів. Останні відрубують новоявленим янголам зайві кінцівки. Метою такого втручання в Божий план є прагнення усунути все, що не вписується в стереотипи, загальне уявлення про норму або ж викликає страх. Г. Уеллс, Г. Маркес, А. Дімаров та І. Драч підкреслюють силу Божого дару: герой Г. Уеллса знаходить підтримку в сильному почутті; один із «янголів» Г. Маркеса все ж одужав; І. Драч «мордує» дядька Кирила крилами, що постійно відростають, а персонаж А. Дімарова зберігає потяг до лету на підсвідомому рівні. Тож, попри песимістичність і жорстокість світу, митці слова залишаються гуманістами та сподіваються на пробудження людей від сну меркантильності.

ЛІТЕРАТУРА

- Драч І.** Вірші та поеми. Київ : Дніпро, 1991. 213 с.
- Дімаров А.** Боги на продаж : міські історії. Київ : Радянський письменник, 1988. 512 с.
- Комариця М.** Християнсько-міфологічна інтерпретація крила в українській поезії. *Народна творчість та етнографія*. 2004. № 6. С. 58.
- Маркес Г.** Сто лет одиночества. Полковнику никто не пишет. Москва: Правда, 1986. 480 с.
- Маркес Г.** Стариган з крилами. *Зарубіжна проза II половини ХХ сторіччя: новели, повісті, притчі* (уклад. Д. В. Затонський). Посібник для 11 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ : «Навчальна книга», 2002. 319 с.
- Тресидер Дж.** Словарь символов. URL : [http:// www.gumer.info/bibliotek_Buks /Culture/JekTresidder/index.php](http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/JekTresidder/index.php).
- Уэллс Г.** Чудесное посещение. Собрание сочинений в 15-ти томах. Том 5. Москва : «Правда», 1964. URL : <http://lib.ru/INOFANT/UELS/wndvisit.txt>.
- Холл Дж.** Словарь сюжетов и символов в искусстве. Москва, 1999. URL : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/holl/index.php.

REFERENCES

- Drach, I.** (1991). *Virshi ta poemym [Poems and poems]*. Kyiv: Dnipro [in Ukrainian].
- Dimarov, A.** (1988). *Bohy na prodazh: mis'ki istoriyi [Gods for Sale: Urban Stories]*. Kyiv: Radianskyi pismennyk [in Ukrainian].
- Kholl, Dzh. (1999). Slovar' syuzhetov i simvolov v iskusstve [Dictionary of plots and symbols in art]. Moscow. Retrieved from http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/holl/index.php [in Russian].
- Komarytsya, M.** (2004). Khrystyans'ko-mifolohichna interpretatsiya kryla v ukrayins'kiy poeziyi [Christian-mythological interpretation of the wing in Ukrainian poetry]. *Narodna tvorchist' ta etnografya – Folk creativity and ethnography*, 6, 58 [in Ukrainian].
- Markes, H.** (1986). *Sto let odynochestva. Polkovnyku nykto ne pyshet [One hundred years of loneliness. No one writes to the colonel]*. Moscow: Pravda [in Russian].
- Markes, H.** (2002). Staryhan z krylamy [Old man with wings]. In D. V. Zatonskyi [Ed.], *Zarubizhna proza II polovyny XX storichchya: novely, povisti, prytchi. Posibnyk dlya 11 klasu zahal'noosvitnikh navchal'nykh zakladiv – Foreign prose of the second half of the 20th century: short stories, novels, parables (edited by). Guide for the 11th grade of general educational institutions*. Kyiv: “Navchal'na knyha” [in Ukrainian].
- Tresidder, Dzh. Slovar' simvolov [Dictionary of symbols]. [http:// www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/JekTresidder/index.php](http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/JekTresidder/index.php) [in Russian].
- Uells, G.** (1964). Chudesnoye poseshcheniye [Great visit]. In G. Uells (Comp.), *Sobraniye sochineniy – Collected Works* (Volums 1–15; Vol. 5). Moscow: «Pravda». Retrieved from <http://lib.ru/INOFANT/UELS/wndvisit.txt> [in Russian].